

FN:s KRIMINALPOLITISKA VERKSAMHET

AV INKERI ANTILA

Finland fick i slutet av 1982 ett nytt institut, vars högtidliga namn lyder »The Helsinki Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations«. Enligt avtalet mellan finska staten och FN har institutet som uppgift »to provide for the regular exchange of information and expertise in crime prevention and control among various countries of Europe with different socioeconomic systems«.

Med anledning av denna händelse redogörs nedan för FN:s kriminalpolitiska verksamhet samt för verksamhetens utveckling till våra dagar.

Tiden före FN

Som så ofta i samhällslivet började det internationella kriminalpolitiska samarbetet på initiativ av enskilda organisationer. Som initiativtagare och påverkare inom dessa fungerade dels höga tjänstemän inom kriminalpolitiken, dels universitetslärare.

Den internationella förening som mest skulle komma att påverka FN:s framtida verksamhet, föddes för ca. hundra år sedan och dess huvuduppgift var att anordna internationella kongresser. Organisationens namn var till en början International Penitentiary Commission, senare International Penal and Penitentiary Commission. Kongresser hölls vart femte år med undantag för världskrigens exceptionella förhållanden, och sammankomsterna hade en anseelig internationell betydelse. Redan år 1889 grundades, främst på initiativ av universitetskretsar, en annan betydande förening, Die internationale Kriminalistvereinigung. Den tredje, Société Internationale de Criminologie, kom år 1937.

FN kommer in i bilden

Efter andra världskriget var tiden mogen för förändringar. Den sista stora straffrätts- och fängvårdskongressen hölls i Haag år 1950. Verksamheten övergick därefter på den nya världsorganisationen, FN, som även för ändamålet grundade ett sekretariat. Särskilt på 1950-talet var FN:s verksamhet livlig. Den första stora kongressen »Prevention of Crime and Treatment of Offenders« hölls år 1955 i Geneve. Det rådde en inspirerad atmosfär och under de följande åren, 1956 och 1958, anordnade FN på samma plats bl. a.

sammankomster för Europas regionala grupp. Även expertkommittén, som grundats i anslutning till FN, hade livlig verksamhet.

Inledandet av kriminalpolitisk aktivitet inom FN ledde till förändringar i den verksamhet, som bedrevs av ovannämnda organisationer. Deras antal hade efter 1949 utökats med en, Société Internationale de Defense Sociale. Organisationerna fick i FN s.k. förhandlingsstatus. Mest förändrades den äldsta föreningen, International Penal and Penitentiary Commission, vars verksamhet upphörde. Dess tillgångar överfördes dock till en stiftelse, benämnd International Penal and Penitentiary Foundation. Stiftelsen fortsatte såväl mötes- som publikationsverksamheten. Nämnas kan att från Norden har Inkeri Anttila fungerat som I viceordförande under åren 1970–1980 och Helge Røstad inledde år 1980 sin första 5-årsperiod som stiftelsens ordförande.

Strukturen hos FN:s kriminalpolitiska verksamhet

Den mest synliga delen i FN:s verksamhet har varit förberedandet av de ovannämnda stora kongresserna. Sekretariatet (som tidigare var beläget i New York, nu i Wien) handhar de tidskrävande förberedelserna. Sekretariatet som i detta nu benämns Criminal Justice Branch har en personal på 10 personer. Som sekretariatets rådgivare fungerar Crime Prevention-kommittén, vars medlemmar utses av ECOSOC. Denna kommitté bestod under FN:s första år framför allt av europeiska experter men den har under årens lopp allt klarare kommit att bli världsomfattande. Kommitténs medlemstal har hela tiden utökats och dess sammankomster har med sina talrika observatörer i stället för expertsammankomster allt mera börjat påminna om små kongresser. Av kommitténs 27 medlemmar är under pågående mandatperiod endast 7 från Europa. Kommittén hade under tidigare verksamhetsperioder även skandinaviska medlemmar, Inkeri Anttila under en 3-årsperiod, Nils Christie under en annan. Trots ansträngningar har de nordiska länderna efter detta ej lyckats få representanter i kommittén. Varje land har dock rätt att sända observatörer till kommitténs möten, som hålls vart annat år.

FN bedriver i princip sin verksamhet i samråd med de olika ländernas regeringar. För att möjligast snabbt och smidigt erhålla uppgifter från olika länder har det grundats ett särskilt nät av korrespondenter, vilka direkt kan svara på frågor. Det andra kommunikationsmedlet utgörs av FN:s institut, vilka är av två slag; det i Rom belägna United Nations Social Defense Institute (UNSDRI), som i princip betjänar hela FN, samt regionala anstalter runt om i världen.

Grundandet av UNSDRI skedde i etapper; som grundläggningsår nämns

dock ofta 1968. Sveriges dåvarande chef för kriminalvårdsstyrelsen, Torsten Eriksson, hade en avgörande betydelse för tillkomsten av UNSDRI. Veterligen planerade denne i första hand UNSDRI som ett rådgivande organ för utvecklingsländerna, vars uppgifter kunde gälla allt från uppgörandet av nya strafflager till byggandet av fängelser. Slutligen gjordes dock UNSDRI till ett forskningsinstitut för FN, trots att det ännu på 1970-talet fungerade som Erikssons stationeringsort, sedan denne övergått till en befattning som FN:s internationella expert.

När UNSDRI bildades rådde inom FN en optimistisk föreställning om att FN:s medlemsländer var beredda att på frivillig basis förse den specialfond, Social Defence Trust Fund, som grundats för institutets finansiering, med nödiga medel. Detta system har senare fört med sig en rad problem. Italienska staten håller visserligen UNSDRI med ståtliga lokaler i närheten av Tiber-flodens strand. Dock måste medel för särskilda forskningsprojekt och då speciellt för avlönandet av forskare alltid erhållas separat och utanför FN:s egentliga budget. Enligt uppgift av den nigerianska psykiatern Tolani Asuni, som för närvarande fungerar som UNSDRI:s chef, kämpar institutet hela tiden med ekonomiska problem.

De regionala instituten utgör FN:s andra institut-typ. Redan för ett tiotal år sedan startades Fuchu nära Tokio, därefter följde Arabfolkens institut i Kairo och i slutet av 1970-talet kom institutet i Costa Rica. Till denna serie har nu i stöd av ett den 23 december 1981 ingånget avtal togs institutet i Helsingfors. Enligt uppgift förhandlar man om att som nästa steg grunda ett institut i Afrika. Arabfolkens institut kan komma att från Kairo förflyttas till något annat arabland.

Samarbetets natur och problem

Samarbetet inom världsorganisationen skiljer sig mycket från bilateralt samarbete och även från det samarbete som upprätthålls inom Norden. En från Norden hemmahörande kriminalpolitiker kan redan uppfatta världsorganisationens invecklade och tröga byråkrati som ett problem. Situationen förbättras ej av att den kriminalpolitiska avdelningen för närvarande befinner sig i Wien, människorättsavdelningen i Genève och en del av sekretariatet, som sköter ärenden av administrativ och ekonomisk natur, i New York. Tjänstemannakårens aktivitet torde även minskas av världsorganisationens obligatoriska övningar, vilka kräver att man i alla tjänstutnämningar tar hänsyn till politisk och geografisk jämvikt.

Vid uppgörandet av kriminalpolitiska förklaringar, rapporter och rekommendationer är världsorganisationens storhet å ena sidan ett handicap och å andra sidan en ständig inspirationskälla och en stor utmaning. T. ex.

rättskänsla, kriminaliseringars uppbyggnad, närkontroll, förlikningsförfarande samt en mängd andra kriminalpolitiska frågeställningar får en totalt annan betydelse ifall de betraktas som globala och ej som nordiska problem. Ifall kongresserna endast utmynnar i ett beklagande över olikheter, blir den konkreta nyttan obefintlig trots förekomsten av sekretariatets grundliga förhandspromemorior och discussion guides.

Just därför synes fruktbara diskussioner ofta förutsätta uppdelning i mindre enheter.

Europas regionala samarbete

Europa är en rätt naturlig enhet. Visserligen har Europarådets avdelning för Crime Problems redan under årtionden förverkligat tankar kring det eurapeiska samarbetet och i detta avseende erbjudit ett värdefullt diskussionsforum för ett stort antal skandinaviska kriminologer och kriminalpolitiker. Men Europarådet omfattar endast en del av Europa. De socialistiska länderna har aldrig tillhört rådet och av de neutrala länderna har Finland i stöd av ett beslut från 1950-talet kommit att stå utanför. Finland har i motsats till de övriga nordiska länderna endast observatörsställning vid Europarådets möten.

Det ankommer således på Finlands nya regionala institut som en krävande uppgift att sammanställa europeisk erfarenhet, oberoende av om den kommer från öst eller väst. Uppgiften förutsätter tro på fredligt samarbete och betydelsen av internationell växelverkan.

Europarådet har från första början förhållit sig positivt till det finska institutet. En betydelsefull roll torde härvidlag spelas av dansken Erik Harremoes, som är chef för hela Legal Affairs-avdelningen i Strasbourg. Från de socialistiska länderna har till vår kännedom enbart kommit positiva ställningstaganden. De nordiska länderna, som redan under tiotal år vant sig vid effektivt samarbete bl. a. inom ramen för det nordiska kriminologiska samarbetsrådet, som grundades för ett par årtionden sedan av ländernas justitieministerier, har redan i planeringsskedet understött bildandet av Helsingfors kriminalpolitiska institut. De nordiska länderna har t. o. m. varit villiga att ge materiellt understöd. Avsikten är att man med medel som Sverige, Norge och Danmark ger till institutet i Helsingfors anställer en av FN utnämnd expert, Senior Adviser. Ärendet är ännu på planeringsstadiet.

Helsingfors kriminalpolitiska instituts direkta förbindelse med FN utgörs av en delegation, Advisory Board. Av medlemmarna utser FN:s generalsekreterare ordföranden och 4 medlemmar, Finlands regering utser 4 medlemmar. Till ordförande för delegationen utsågs i maj 1983 överdirektör Bo Svensson från BRÅ.

Helsingfors kriminalpolitiska institut är inte ett forskningsinstitut trots att bedrivande av forskning ingår bland dess uppgifter. Avtal och författningar förutsätter att dess (deltidsanställda) chef, 1 specialforskare och 2 planerare närmast ägnar sin tid åt mötesförberedelser och uppgörandet av europeiska utredningar; för närvarande främst med avseende på 1985 års världskongress. Redan under sitt första egentliga verksamhetsår anordnar institutet några mindre expertsammankomster, vars teman berör den kommande världskongressens program.

Adress: Inkeri Anttila, direktör för Helsingfors kriminalpolitiska institut verksamt i anslutning till Förenta Nationerna
POB 178, SF-00171 Helsingfors 17, Finland.

NY LITTERATUR

- Anne-Marie Hullberg: Våldsbrott mot kvinnor ur processuell synvinkel.* Stencil. Stockholms Universitet. 1982. 81 s. + bilag.
- Knud Aage Frøbert: Massemediernes frihed og ansvar.* Akademisk forlag. Kbh. 1983. ISBN 87-500-2438-8. 351 s. 220 d.kr. (Vil blive anmeldt.)
- Flemming Balvig: Risikoen for tyveri i forbindelse med at færdes i Danmark. Studier over tyveriforbrydelsen V.* Forskningsrapport nr. 22. Justitsministeriet. Kbh. 1983. 126 s. ISBN 87-503-4423-4.
- Asbjørn Kjønstad (red.): Stønad ved uførhet. Studier av administrative beslutninger om uførepensjon og sosialhjelp til personer med psyko-sosiale problemer.* Universitetsforlaget Oslo 1983. 180 s. 138 n.kr. ISBN 82-00-06361-5.
- Betænkning om isolation af varefængtsarrestanter nr. 975.* Kbh. 1983. 118 s. (Afgivet af justitsministeriets strafferetsplejeudvalg.)
- Sv. Gram Jensen: Hvad er retfærdighed?* G. E. C. Gads forlag, Kbh. 1983. 88 s. 73,20 d.kr. ISBN 87-12-40270-2. (Vil blive anmeldt.)
- Socialforskningsinstitutets virksomhed i 1982.* 100 s. Kbh. 1983. 30 d.kr. ISBN 87-7487-231-1.